

Hun er kjent som driftig og engasjert i alt som har med jobben å gjøre. Bergljot Vinjar liker seg imidlertid også godt over tregrensen, frakoblet internkontroll og kvalitetssikring.

Intervjuet: Bergljot Vinjar

Fylkeslege og småbruker

■ – Vi tar trappene, vel?

Fem etasjer senere og godt and-pusten blir jeg vist inn på kontoret hennes i Fylkeshuset. Herfra er det nydelig utsikt over Moldefjorden og et panorama av fjell. Hennes mannlige forgjengere pryder veggen i et romslig kontor. Bergljot Vinjar, Møre og Romsdals første kvinnelige fylkeslege, har noe motvillig latt seg intervjuet. Hun liker ikke å eksponere seg selv. Etter å ha vært allmennlege i Nesset kommune det meste av sitt yrkesaktive liv, begynte Vinjar som fylkeslege i Møre og Romsdal høsten 2007. Som fylkeslege er hun direktør for helse- og sosialavdelingen og får lite tid til å være doktor. Læringskurven er bratt, og ifølge henne selv er hun fortsatt i opplæringsfasen.

Masanga Leprosy Hospital

Vinjar har vokst opp dels i Bærum, dels i Afghanistan og Sierra Leone. Fire år i utlandet preget barndommen. Det var her hun ble nysgjerrig på andre mennesker og lærte gleden over språk.

– Far jobbet for FN. Vi var i Afghanistan da det fremdeles var kongedømme og stabile forhold der. Fattigdom, men også stolthet, preget landet. Vi reiste mye rundt. Det var knapt med farbare veier, så vi hadde en Citroën som kunne heves og senkes.

Vinjar blir ivrig og forteller levende. Det er tydelig at denne tiden har gjort inntrykk.

– I Sierra Leone var vi bare tre hvite jenter på en skole med 500 elever. I 11–12 års alder lærte vi kjemi, fysikk, fransk og latin etter gamle engelske kostskoletradisjoner. Da vi kom hjem, lå jeg faglig ett til to år foran mine jevnaldrende. I ferien dro vi til Masanga Leprosy Hospital. Sykehuset ble drevet av syvendedagsadventister og sto for områdets eneste tilbud av primærhelsetjenester. Her fikk jeg være med når de behandlet spedalske. Det var da jeg bestemte meg for å bli lege.

– Hvorfor?

– Jeg så elendigheten og at man hadde midler og mulighet til å hjelpe. Innsatsen gjorde en forskjell.

– Hva hadde du blitt, dersom du ikke hadde blitt lege?

– Jeg pleier å si gartner. På fleip, altså. Det er et veldig praktisk arbeid, og så er jeg glad i blomster og vekster. Men jeg kunne nok ikke blitt noe annet enn lege.

Ti år etter 68-generasjonen

Mens Vinjar fortsatt studerte, kjøpte hun og mannen, Bjørn, et småbruk i Nesset kommune i Møre og Romsdal.

– Vi bestemte oss for at vi ikke ville flytte hvert halvår. Det var noe romantisk ved et småbruk. Arven etter 68-generasjonen, vet du. Vi kjøpte sammen med Bjørns søster og hennes mann. Barna våre har vokst opp skikkelig «to-hus-tett-i-tett».

Med nummer to i turnustrekningen valgte Vinjar distriktstjeneste i Nesset. Her har hun vært allmennpraktiker og kommunelege siden, med kun få avbrekk. Spesielt trekker hun frem året som assistentlege ved Statens senter for epilepsi.

– Dette er noe av det morsomste jeg har gjort i yrkeslivet. Jeg var på barneavdelingen og så alt fra affektanfoll til spesielle lidelser som subakutt skleroserende panencefalitt. Her var jeg omgitt av spesialister og kunne spørre og grave om det jeg ville. Jeg hadde tid til å sitte på biblioteket og for-dype meg i faget.

Livet og døden side om side

– Hva er viktige egenskaper for en allmennpraktiker?

– Man må være engasjert og interessert i folks liv. Og ydmyk – folk skal leve livene sine selv. En allmennpraktiker må også være modig. Det dukker alltid opp konflikter, og man må tåle å bli snakket om på bygda. Man må klare å stå i vanskelige ting over tid. Allmennpraktikerens hverdag er et konsentrat av sorg og glede, liv og død. Man vet aldri hva dagen vil bringe. Noen ganger har jeg tenkt: Orker jeg dette? Men det går i bølger. En gang fikk jeg mms midt på natten med bilde av en pasients nyfødte barn. En annen gang var jeg den første som så den positive

gravitetstesten til noen som hadde strevd med å bli gravide. En allmennlege får mye positiv feedback. Det er kjekt, som en slags rus. Men det er viktig å huske at man møter pasienten i kraft av sitt yrke som lege, ikke som en kjekk privatperson.

Vinjar er tydelig på ansvaret, men også makten, som ligger hos en allmennpraktiker. Den må ikke misbrukes.

– Man kan ikke late som om den makten ikke finnes, men må bruke den til pasientens beste. Allmennlegen er pasientens administrator og delvis dennes advokat. En allmennlege har ansvar for at folk blir ivare tatt av helsevesenet i sin helhet og må ha oversikten over pasientens rettigheter. – Hva er din oppskrift på en god relasjon med pasienter?

– Jeg tror det er å være lydhør. Hvis relasjonen blir vanskelig, er man nødt til å finne en løsning.

Fem år kontinuerlig vakt

Det har blitt mye legevakt. I de roligste periodene har Vinjar gått firedelt vakt, ellers to- eller tredelt. Tidligere kolleger tilskriver henne en enorm arbeidskapasitet.

– Jeg har regnet på det og funnet ut at jeg til sammen i livet mitt har gått fem år kontinuerlig vakt. Som yrkeskvinne får man dårlig samvittighet overfor barna. Det er noe man bare må lære seg å leve med. – Hvordan er det å være lege i en liten bygd?

– Det er yrkesmessig spennende. Man får raskt oversikt og samarbeider nært med andre innen helse- og sosialomsorgen. Som lege i distrikt blir man hele tiden konfrontert med seg selv og er nødt til å forholde seg til folk. Man treffer dem snart igjen på butikken eller på foreldremøter.

Vinjar har bevisst valgt å skille klart mellom arbeid og privatliv. Utenom vakt tok hun konsekvent ikke telefoner fra pasienter hjemme, unntatt i helt spesielle tilfeller. Vanskelige saker gjorde hun seg ferdig med på kontoret. Hjemme ventet barn som ville ha oppmerksomhet.

Bergljot Vinjar

Født 16. november 1958

- Cand.med. Universitetet i Trondheim 1985
- Spesialist i allmenntjenestemedisin 1995
- Kommunelege I i Nesset 1995–2006
- Assisterende fylkeslege i Møre og Romsdal 2003–06
- Fylkeslege i Møre og Romsdal fra 2007
- Master of Science in Public Health Research, University of Edinburgh 2007

Foto Siri Lunde

– På bygdefest kjenner jeg meg som en kikker. Jeg tror heller ikke folk liker at legen er der, og jeg holder meg unna. Da danser jeg heller i Paris.

Paris er nemlig hjembyen for Vinjar. Her er hun født og har siden besøkt byen omkring 15 ganger. Eiffeltårnet og andre turistattraksjoner er hun ferdig med.

– Det er gjenkjennelsen av lukter, synsinntrykk og lyder som gir gleden, forklarer hun.

Her danser hun og mannen. Før studietiden fant de hverandre gjennom Noregs Ungdomslag og folkedans. Siden har hun alltid hatt en dansepartner.

Tilbake på skolebenken

Etter å ha vært assisterende fylkeslege på deltid fra 2003, ble hun i 2006 utnevnt som fylkeslege. Vinjar hadde imidlertid lenge ønsket seg en pause. Med innvilget permisjon dro hun ett år til Edinburgh i Skottland og tok Master of Science in Public Health Research.

– Det var tidligere fylkeslege Egil Storås som satte meg på ideen. Det var ikke ett ord av det jeg leste eller hørte, som ikke var interessant. Utfordringen nå er å få tid til å bruke det jeg lærte. Jeg fikk blant annet betydelig innsikt i hvor svakt kunnskapsgrunnlaget er for mye av legemiddelbehandlingene. Mye forskning er sponset av legemiddelindustrien, og det er vist at resultatene påvirkes av dette. Det er skremmende!

Direktør

Som kommunelege erfarte Vinjar små ressurser til helseadministrative oppgaver. Disse favnet bredt – alt fra smittevern, støytiltak og beredskapsplaner til problemer med mugg på skolen. Som fylkeslege får hun innsikt i hele løpet, fra statlig til kommunal forvaltning.

– Hva har så langt vært de største utfordringene?

– Det har mest gått på å prøve å få oversikt. Det er en bratt læringskurve. Som

fylkeslege er jeg direktør for hele helse- og sosialavdelingen. Det er en kjempeportefølje – blant annet klage og tilsyn, førerkort, barnevern, sosialtjenestelov, Opptrappingsplan for psykisk helse, Opptrappingsplan for rusfeltet, Omsorgsplan 2015 og rådgivning ved oppstart av NAV-kontor. Kort fortalt er det 50 % klage- og tilsynsarbeid og 50 % utviklingsarbeid. Det er mange som har uheldige opplevelser med helsevesenet. Man må være pedagogisk, slik at pasienten forstår at saken blir tatt på alvor og forstår hva en reaksjon betyr. Ofte kan ikke enkeltpersoner lastes. Vi forsøker å vinkle inn mot systemet, ikke bare mot individ. Har den det gjelder hatt forutsetning for å handle annerledes? Er han tilfeldig sistemann i en lang kjede med svikt i barrierer? – Opplever du skepsis blant helsepersonell i slike saker?

– Ved hendelsesbasert tilsyn oppleves ofte en tilsynssak som en reaksjon i seg selv – selv om det ikke er det. Et av hovedmålene med tilsynssakene er at de skal føre til refleksjon og forbedringsarbeid for alle de involverte. Det ender sjelden med tap av autorisasjon. Av og til prøver vi en retursløyfe dersom det er åpenbart at pasienten har fått mangelfull informasjon eller det har vært sviktende kommunikasjon. Vi ber da personen tilsynssaken er rettet mot selv ta kontakt med pasienten. Dette kan oppleves som en fornærmelse for pasienten, og en god løsning avhenger av klokt helsepersonell.

– Hva håper du å oppnå som fylkeslege?

– Jeg er ikke veldig visjonær, mer en stayer – et arbeidsjern. Jeg håper å bli representant for en avdeling som klarer å gjøre helse-, sosial- og barnevernstjenestene best mulig i stand til å utføre de oppgavene de er pålagt. Jeg ønsker å formidle kommunens utfordringer oppover i systemet slik at det kan medføre endringer til det beste for brukerne.

En fredet plett på jord

Slik beskriver Vinjar småbruket som er blitt en livsstil.

– Det er ikke jeg som skal ta æren for driften. Mannen min var lenge hjemme-pappa og gårdbruker. Nå har vi bare 40 vinterfødte sauer, men vi har prøvd mye: hest, gjess, ender som druknet i bekken og kaniner. Vi drev økologisk og dyrket jordbær og poteter. Hønene ble slaktet i fjor. Når trekkfuglene kom og man skulle stenge dem inne, var det ikke lenger interessant. Som kommunelege kunne jeg jo ikke late som jeg ikke visste om pandemifaren! Under lammingen er det ofte mannen min som sitter vakt i fjøset. Han kommer og henter meg når det er kompliserte fødsler. Jeg har ganske små hender og synes det er gøy å trekke ut disse små lammene. – Hva er avkobling for deg?

– Stillhet. Naturens lyder – vind, regn, fuglesang. Musikk – klassisk og jazz. Fjell. Godt lag med familie, unger og venner. Paris. Slå av motoren i seilbåten. Sitte i fjøset i lammingstiden og høre på dyrenes underlige lyder.

Siri Lunde

siri.lunde@legeforeningen.no
Tidsskriftet